TEXT: VERONIKA VOLDŘICHOVÁ, FOTO: ARCHIV KOKOZA

KOMUNITNÍ ZAHRADY

ANEB ZNÁTE MOŽNOSTI TŘÍDĚNÍ BIOODPADU A KOMPOSTOVÁNÍ?

Jak se konkrétně vás, milí čtenáři, dotkla dosavadní osvěta o prospěšnosti kompostování? Už jste změnili svůj zvyk vyhazovat bioodpad do směsného odpadu a tento problém neřešíte s pocitem, že to není vaše povinnost, protože si platíte směsný odpad, že se vás to netýká, protože pro bioodpad nemáte u domu kontejnery, nebo že na vašem počínání celý problém nezávisí? A není to třeba i proto, že pochybujete o prospěšnosti vašeho třídění? O tom, že nijak zásadně situaci s odpadem ve vašem městě nezměníte? Že právě těch pár slupek od brambor z vaší kuchyně nespasí naši přírodu, když beztak největší škody napáchá necitlivé zemědělství? Jistě, máte svým způsobem pravdu. Ale ne tak docela…

Zkuste se dnes společně s námi podívat na problém kompostování z jiného úhlu pohledu:

Denně slyšíme z médií o problému, že **lidé vyprodukují denně obrovské množství odpadu** a že musíme co nejdříve najít efektivní způsoby jak tyto hory odpadu nehromadit na skládkách, třídit, recyklovat, nespalovat ve spalovnách, neodhazovat ve volné přírodě, nesypat do moře… Současně nám oficiální údaje ještě říkají, že v našem komunálním směsném odpadu tvoří více než 40 % bioodpad, který by v případě kompostování nebyl „odpadem“ k likvidaci, ale **důležitou složkou naší půdy, která je rok od roku sušší, méně úrodná a při prvním větším dešti je odplavována řekami mimo území České republiky**. Vedle toho pak spalujeme tuny bioodpadu a vypouštíme do vzduchu škodliviny. Můžete namítnout: Jaký je toto jiný úhel pohledu? Známé argumenty, nic nového… Ano, známé argumenty, ale ten jiný úhel pohledu teprve nabereme.

I malé dítě z výše napsaného pochopí tuto jednoduchou souvislost: Že sbírat bioodpad znamená, že nevytvářím odpadky, které je třeba složitě a nákladně likvidovat, ale hmotu, která je doslova pokladem pro naši zemědělskou půdu, pro naše zahrádky, pro naši krajinu.

V čem je tedy problém? Co by vás motivovalo změnit zvyk s odhazováním bioodpadu do odpadu směsného? Nemáte vlastní zahrádku! Nebo máte, ale bez kompostu se obejdete…?

Uzavřený cyklus jídla – organické zbytky putují do kompostéru a kruh se tak uzavírá

Tým organizace Kokoza je pestrý, přirozenou součástí kolektivu jsou lidé s duševním onemocněním.

Nejčastější reakce na kritiku bývají tyto skeptické argumenty: „Co na tom já jediný změním? Vyhazují to všichni… jeden to nevytrhne.“ nebo: „Já budu klidně bioodpad sbírat, ale nemáme na to u domu žádné kontejnery, nemám komu dávat suchý chleba, skořápky, dneska už skoro nikdo domácí zvířata nechová… a slupky z ovoce a zeleniny? To se kazí a zapáchá a kam bychom to nosili…?“ Jó, já to budu třídit a oni to pak stejně sesypou dohromady…atp.

A přitom právě sběr bioodpadu je jednou z mála možností, jak se můžeme doslova každý den od rána do večera aktivně zapojit do vytváření zdravého prostředí pro život! Když založíme kompost, uvidíme za pár let výsledek naší činnosti přímo před očima. Úrodnou zahrádku plnou zdravých zelených rostlin, která poskytuje estetický zážitek, zadržuje vodu, vytváří ve městech lepší klima a případně nám poskytne i vlastní úrodu ovoce, zeleniny, ořechů a semen, na kterých si rádi pochutnáme, nebo se na nich přikrmí zpěvní ptáci z okolí. **Kompost z bioodpadu je prostě poklad!** Jenom kdyby ten kompost stál u nás na dvorku a někdo ho pravidelně přehazoval a staral se o něj, že?

Ale co znamená vlastní kompost s následným využitím humusu v místní zahradě? Místo globálních řešení likvidace bioodpadu – naprosto obyčejný, skromný projekt na místní úrovni. Pokud by takto uvažovali všichni, rázem nám **téměř 50 % odpadu, který vyprodukujeme a musíme likvidovat, ZMIZÍ!**

Tak tedy řešení z jiného úhlu pohledu: I když nemáte vlastní zahrádku, můžete pro takové jednoduché řešení vytvořit podmínky! Nenapadá vás jak? Tím, že se dohodnete se sousedy a vytvoříte tzv. „komunitní zahradu“ v těsné blízkosti vašeho bydliště, kterou mohou spravovat zástupci vaší členské základny. Zároveň se zde v případě vašeho zájmu můžete zapojit i do dalšího zpracování kompostu založením květinových a zeleninových záhonů, přebytek kompostu pak můžete třeba nabídnout místní základní či mateřské škole, nemocnici, nebo využít k dalším účelům, na kterých se domluvíte.

Integrační dílna Kokozy vyrábí zahradní kompostéry z dřevěných prken.

Už jste se setkali s pojmem „subsidiarita“? Pravděpodobně ne, protože naše politické elity tento pojem nepoužívají a většinou ani neznají. Citujeme tedy z Wikipedie: „…princip subsidiarity je politická zásada, podle níž se rozhodování a zodpovědnost ve veřejných záležitostech má odehrávat na tom nejnižším stupni veřejné správy, který je nejblíže občanům… Například rozhodování o dětských jeslích nebo parku má patřit do kompetence obce, kdežto univerzita nebo dálnice má být v kompetenci kraje nebo státu. Princip subsidiarity je prohloubením myšlenky demokracie, je opakem centralismu a zdůrazňuje decentralizaci a úlohu samospráv. Jednodušeji řečeno – opak principu totalitního režimu.

Přijďte se inspirovat do Komunitní zahrady Vidimova, Praha 11.

A co má princip subsidiarity společného s kompostováním?

Možná už tušíte… a to je právě ten jiný úhel pohledu na problém s bioodpadem. Pokud půdu, na které žijeme, budeme považovat za svou i v případě, že žijeme v činžovním nebo panelovém domě, pak je nakládání s odpadem a péče o půdu také tak trochu v našich rukou.

V současné době tzv. **komunitní zahrady již vznikají**. Fungují na principu členství, jsou svým členům volně přístupné, umožňují pravidelné sousedské setkávání, sběr bioodpadu, který členové komunitní zahrady vytřídí a do zahrady dopraví. Součástí zahrady mohou být i zeleninové a květinové záhony, přebytky kompostu pak může komunitní zahrada poskytnout dalším místním zájemcům, kteří jsou partnery projektu, mají předzahrádku v blízkém okolí, která je součástí veřejného prostoru apod.

Členy komunitních zahrad pak bývají především místní obyvatelé, kteří se rádi do sběru bioodpadu v místě svého bydliště zapojí, ať už pravidelně či nepravidelně. Někteří členové se mohou v zahrádce zapojit do výsadby rostlin, do úprav, péče o zahradu a provoz zahrady může být zajišťován i ve spolupráci se školou či chráněnou dílnou z blízkého okolí.

Jak a kde takovou zahradu můžete založit?

Vypátrali jsme obecně prospěšnou společnost Kokoza, která se již 7 let zaměřuje na projekty kompostování. Název organizace je zkratkou slov **KOmunitní KOmpost a ZAhrada**. Zakladatelky Kokozy se inspirovaly v zahraničí a následně iniciovaly založení *Komunitní zahrady Vidimova* v Praze 11. Téměř 50 rodin, které zde žijí, realizují projekt komunitní zahrady tak, že zde kompostují bioodpad ze svých domácností a kompostem si následně obohacují půdu, na které pěstují vlastní plodiny.

Bioodpad není odpad, ale cenná surovina. Díky kompostování získáme kvalitní hnojivo.

Požádali jsme konzultantku Soňu Valčíkovou ze společnosti Kokoza, zda by se s námi mohla podělit o zkušenosti s kompostováním a se zakládáním komunitních zahrad. Soňa se o bioodpady a kompostování zajímá už od dob svého studia na České zemědělské univerzitě v Praze, svoji závěrečnou práci věnovala tématu kompostovacích toalet v Indonésii. V současné době realizuje ve společnosti Kokoza pomoc veřejnosti, školám i firmám s nastavením a tříděním bioodpadu a jeho následným zpracováním dle individuálních podmínek a zázemí.

Soňo, proč má smysl třídit bioodpad a kompostovat?

Tak především – kompostováním předcházíme vzniku odpadu

Když mluvíme o bioodpadu v souvislosti s kompostováním, máme na mysli organické zbytky rostlinného původu, jako jsou **zbytky ovoce a zeleniny, čajové lístky, případně čajové sáčky, kávová sedlina, zeleň ze zahrady** atd. Pro kompostování nejsou vhodné organické zbytky živočišného původu – masné či mléčné výrobky. Kompostování je jednoduché a intuitivní, tuto techniku používaly již prastaré národy na území dnešní Číny a Indie. Díky separaci a kompostování bioodpadu můžeme ušetřit místo v popelnici na směsný komunální odpad až o 40 %.

Kompost také dodává půdě živiny a pomáhá zadržovat vodu.

Půda potřebuje naši pomoc. Jak ukazuje graf ze Zprávy o životním prostředí ČR v roce 2017, bylo vodní erozí, tedy

dlouhodobým potenciálním smyvem, ohroženo 56,7 % zemědělského půdního fondu (ZPF), přičemž v 17,8 % se jednalo o extrémní ohrožení. Současně je podle této studie evidován dlouhodobý nárůst v používání průmyslových minerálních hnojiv, což také souvisí se suchem, které nás v posledních letech trápí. Odborníci na kompostování se shodují na jednom cíli, a to dostat více organické hmoty – kompostu na pole a do půdy. Součástí každé zahrady by měl být kompost, který doplní uzavřený cyklus celé zahrady a pomůže vrátit živiny do půdy.

Důležitá je skutečnost, že kompostováním může zlepšovat životní prostředí každý z nás!

Většina obcí v ČR nabízí svým občanům k zapůjčení plastové kompostéry, jiné obce přidaly hnědý kontejner na bioodpad jako součást tzv. hnízda kontejnerů na tříděný odpad, jinde funguje svoz hnědých popelnic. Tam, kde tyto možnosti nebyly zavedeny, můžeme vzít zodpovědnost do svých rukou. Vícekomorový kompostér z prken si můžete vyrobit svépomocí, nebo si pořídit už hotový. Pro ty, kteří nemají zahradu pro umístění kompostéru, jsou tu další typy kompostérů.

Na vydlážděné dvorky a vnitrobloky se hezky hodí otočné kompostéry, které jsou na nožičkách a proces kompostování v nich probíhá rychle právě díky otáčení, které pomáhá materiál provzdušnit (kompostování je aerobní proces a na to bychom neměli zapomínat).

Ten, kdo bydlí v bytě si určitě zamiluje interiérový vermikompostér. Vermikompostování je kompostování pomocí žížal *Eisenia Andrei*, které jsou známy jako kalifornské žížaly. Dají se pořídit např. v mapě www.mapko.cz, kterou Kokoza vytvořila. Jednoduše se podíváte do mapy a zjistíte, kdo ve vašem sousedství vermikompostuje, pak už jen stačí ho oslovit a domluvit se na výměně násady žížaly za něco dobrého na zub (dobrá čokoláda, káva, láhev vína atp.). V mapě naleznete také komunitní kompostéry.

Vermikompostér si můžete vyrobit s Kokozou na workshopu, který pořádají každý měsíc v Praze a nově i v regionech díky projektu *Třídit BIO je normální* podpořeném Státním fondem životního prostředí. Kokoza se podílela na vývoji českého vermikompostéru Urbalive, který vyrábí firma Plastia. Za jeho vzhledem stojí přední český návrhář Jiří Pelcl a není tedy divu, že Urbalive získal mezinárodní cenu za design Red Dot. Možností je také objednat si svoz bioodpadu u obce. Kompostovat ve velkém mohou také kavárny, školy, restaurace i firmy pomocí elektrických kompostérů. Dobrým příkladem jsou Freshbedýnky.cz nebo Lifefood, které kompostují se sofistikovanou kompostovací technologií Rocket.

▲ *Sofistikované kompostovací zařízení Rocket najdete v Praze ve firmách Lifefood a Freshbedýnky.*

◀ *Kokoza vyrábí seed bomby, díky kterým můžete ozelenit vaše město.*

◀ *V některých obcích funguje svoz bioodpadu pomocí hnědé nádoby na bioodpad (dole).*

Kompostování je rovněž důležité téma při programech environmentálního vzdělávání dětí a mládeže!

Kompostování více a více řeší také školy a školky a zapojují toto téma do svých aktivit s dětmi. S městskou částí Praha 4 spolupracujeme na soutěži kompostů. Do škol vyrážíme také s workshopem na výrobu domácího kompostéru, nebo menším dětem ukazujeme zabydlené vermikompostéry a pozorujeme žížaly, bavíme se o tom, co mají rády. Děti si tak mohou vytvářet vztah k půdě. Vědí, že musí o žížaly pečovat, krmit je a následně

Při kompostování získáváme kvalitní hnojivo černé barvy – kompost.

Žížaly jsou skvělými pomocníky při kompostování.

sklidí kompost nebo žížalí čaj, který pak mohou použít na hnojení rostlin – celý uzavřený cyklus jídla si tímto přirozeně osvojují v praxi. Školy často mají zahrady či prostor pro zahradní kompost, pak už jen stačí zavést nádobu na bioodpad na chodbě nebo ve třídě, která je na konci dne vynesena na kompost. Žáci pak vědí, že slupky se třídí a kompostují. Stejnou osvětu děláme ve firmách pro zaměstnance.

Děkujeme, Soňo, za výčet důvodů, proč je kompostování důležité a prospěšné. Mám ještě několik otázek souvisejících s kompostováním, například: Proč ve většině obcí chybí kontejnery na bioodpad?

Obce se řídí podle zákona, který jim ukládá povinnost zajistit místa pro odkládání biologicky rozložitelného komunálního odpadu (BRKO) rostlinného původu od 1. ledna 2015. Vyhláška říká, že způsoby odděleného sběru si obec vybere sama z několika pevně stanovených konkrétních způsobů nebo jejich kombinace, a proto ne všude najdeme zrovna kontejnery na bioodpad. Těmi zmíněnými způsoby jsou sběrné dvory, velkoobjemové kontejnery, sběrné nádoby, pytlový způsob sběru, dále zařízení k využívání, odstraňování, sběru nebo výkupu odpadů se souhlasem krajského úřadu, malé kompostárny a systém komunitního kompostování. Dosud bylo povinností zajistit sběr bioodpadu pouze v sezoně od 1. dubna do 31. října, to se však nově od 1. ledna 2019 změnilo na celoroční sběr BRKO rostlinného původu. Jak je uvedeno na webu Ministerstva životního prostředí: *„Záměrem předkládaného návrhu je zajistit, aby Česká republika splnila cíl daný směrnicí Rady č. 1999/31/ES o skládkách odpadů, která stanoví pro rok 2013 snížení množství biologicky rozložitelných komunálních odpadů (dále jen „BRKO“) ukládaných na skládky odpadů na 50 % produkce roku 1995 a v cílovém roce 2020 na 35 % produkce roku 1995. V současnosti Česká republika tyto cíle neplní.“*

Není u kontejnerů na bioodpad největším problémem pronikavý zápach do okolí (zvláště v horkých letních dnech)? Už jsou na to nějaká nová inovativní řešení???

Moje zkušenost je s využíváním svozu bioodpadu v Praze, kdy jsem měla k dispozici hnědou nádobu na bioodpad. Tato nádoba je perforovaná ze všech stran, tím je zajištěno proudění vzduchu a materiál nehnije a nijak významně nezapáchá. Navíc dno kontejneru je upraveno tak, aby bioodpad nestál ve výluhu – ten odtéká do sběrného prostoru vespod nádoby. Ideální je mít tyto nádoby na zastíněném místě. Myslím, že je lepší mít vytříděný bioodpad ve speciálním kontejneru na bioodpad, než jej mít smíchaný v kontejneru na směsný odpad, kde ve spojení s dalšími materiály může zapáchat mnohem více. Některé obce využívají kontejnery umístěné na ulici, některé zase integrovaný systém včetně sběru kuchyňských bioodpadů. Obecně platí, že v horkých letních dnech zapáchají bioodpady i směsné odpady, pokud jsou kontejnery na přímém slunci. Při vysokých teplotách pak zapáchají vždy a všude. Situaci je v těchto případech možné zlepšit jen častějším vyvážením kontejnerů.

Jak je možné kontejner na bioodpad dojednat např. v centru Prahy? Je to vůbec možné? Má někdo v centru města kontejnery na bioodpad? Kdo?

V Praze je možnost využít celoročního svozu bioodpadu. Jednoduše si jej každý objedná na webu Pražských služeb. Svoz probíhá jednou za 14 dní. Zvolíte si velikost nádoby 120 l nebo 240 l. Cena je přívětivá. Kdo třídí bioodpad, pravděpodobně zjistí, že se černá popelnice plní mnohem pomaleji a může si tak snížit frekvenci svozu směsného odpadu. Svezený bioodpad se zpracovává v kompostárně a následně je využíván na kultivaci veřejné zeleně. Jak uvádějí Pražské služby, svoz bioodpadu využívá přes 8000 domácností a firem. Je potřeba opět myslet na to, že do hnědé nádoby na bioodpad patří pouze organické zbytky rostlinného původu. Praha má také svoji kompostárnu ve Slivenci, kde můžete svůj bioodpad odevzdat a získat za něj kompost. Pražané zde mohou odložit až 250 kg bioodpadu měsíčně zdarma.

Umíte poradit na všech úrovních? Fyzické osobě, nájemníkům jednoho domu, obci… Jak mohou realizovat v místních podmínkách sběr bioodpadu a řešit kompostování v rámci svého „území“? Jaké typy konzultací zatím děláte a kde?

Určitě ano, obracejí se na nás jednotlivci, správci bytových domů, firmy, školy, restaurace, které chtějí zavést třídění bioodpadu. Nejdříve se pomocí několika otázek doptávám na informace, které nám pak pomohou zvolit to nejlepší řešení z hlediska podmínek prostoru a množství generovaného bioodpadu. K samotnému řešení nabízíme také workshopy, zaškolení pro dané skupiny zaměstnanců, obyvatel domu, žáků apod. Dodáváme informace a informační cedule, aby i nováček věděl, co má dělat a jsme stále k dispozici.

S jakýmikoliv dotazy týkajícími se pěstování, kompostování, komunitních zahrad se na nás mohou lidé obracet na *poradime@kokoza.cz*. Nejčastěji přicházejí dotazy jak kompostovat v rámci SVJ, jak správně vermikompostovat v bytě, co patří/nepatří na kompost. Konzultujeme a realizujeme především v Praze, ale v poradenství zejména ohledně komunitních zahrad vyjíždíme i mimo Prahu.

Co byste poradila zájemcům, kteří nemají zahradu, žijí v panelákovém nebo činžovním domě – jaké jsou možnosti, pokud se rozhodnou bioodpad sbírat pro účel kompostování? Jak ho mohou doma ukládat? Kam ho mohou vozit? Máte s těmito případy nějaké zkušenosti? Jaké?

Myslím, že každý z nás může vzít odpovědnost do svých rukou a začít třídit bioodpad i v bytě. Na sběr bioodpadu postačí např. plastová miska s víkem nebo kbelík. Ideální je mít tuto nádobu pěkně po ruce v kuchyni, kde většina organických zbytků vzniká při přípravě ovoce a zeleniny. Poté přichází otázka *„kam s ním?“*. Doporučuji mrknout do mapy mapko.cz a zjistit, jestli ve vašem okolí není komunitní zahrada či komunitní kompostér, kam by se dal bioodpad nosit. Dále můžete navrhnout správci vašeho SVJ pořízení kompostéru (máme varianty jak pro zatravněné plochy, tak pro vydlážděné dvorky), nebo využít svoz bioodpadu. Možností je také pořídit si do bytu žížaly a vermikompostovat – je důležité nezapomenout, že tento domácí mazlíček vyžaduje péči, není to stroj.

Urbalive je první český vermikompostér. Variantu se zabydlenými žížalami můžete pořídit na https://eshop.kokoza.cz/.

Děkujeme vám za informace a přejeme vaší společnosti hodně úspěchu při šíření osvěty!